

ПРЕКУГРАНИЧНОТО СПОЈУВАЊЕ НА ТРГОВСКИТЕ ДРУШТВА ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Доц. д-р Борка Тушевска,
Правен факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип,
borka.tusevska@ugd.edu.mk;

Апстракт:

Спојувањето на трговските друштва претставува исклучително сложена проблематика која допира до повеќе сегменти на приватното право. Компексноста на ова проблематика посебно доаѓа до израз на теренот на прекуграничното спојување на трговските друштва што како статусна промена вклучува повеќе прашања од конкурентското, трудовото, компаниско, облигационо право. Спојувањето на меѓународно ниво нема само приватно правен карактер. Прекуграничното спојување како концепт го допира и јавните интереси на секоја национална економија, оттука и големото внимание и значање на ова проблематика во заедничкиот европски пазар.

Прекуграничното спојување како модерен концепт на создавање вредности имплицира економски развој преку создавање глобални конкуретни трговски друштва во светски размери. Во основа, преку регулирањето на постапката за прекугранично спојување, економската логика на Европската Унија (*во понатамошниот текст ЕУ*) беше да создаде конкуретни трговски друштва во меѓународната трговска заедница, кои рамо до рамо со светските гиганти ќе одговорат на потребите на бизнис и потрошувачкиот сектор.

Сепак, секоја економска логика нужно мора да биде следена од соодветна правна рамка која ќе ја следи економската законитост, истовремено, ќе превенира повреди на правниот поредок.

Целта на трудот е преку анализа на примарното и секундарното законодавство за прекугранично спојување, да ги анализираме предностите и слабостите на постоечкиот правен режим за прекугранично спојување, со фокус на прашањето за бенефицијарноста на овој концептот и позицијата на субјектите чии интереси преку спојувањето во најголем обем се доведени во прашање.

Клучни зборови: спојување, припојување, доверители, малцински акционери, работници, економски развој.

CROSS-BOARDER MERGER OF COMPANIES IN EUROPEAN UNION

Abstract:

Merger of the companies is an extremely complex issue related with many aspects of private law. The complexity of this subject is particularly evident in the field of cross-border merger of trade companies. As one of the statutory amendments, cross border merger include numerous questions from competition, labor, company and obligation law. As a modern concept of creating values, cross border merger implies economic development primarily reflected in creation of global competitive companies worldwide. Basically, creating the legal regime for cross-border merger was directly connected with the main intention of EU which was creation of competitive trade companies that'll meet the need of consumer and business sector worldwide. Nevertheless, any economic logic, must be followed with proper legal regime that simultaneously will the failure of the legal system.

The main goal of this article is to analyze the advantage and disadvantage of the existing legal regime for cross-border merger, emphasizing the issue about the benefits of this concept and the position of the subjects which interest are at the biggest risk.

Key words: merger, acquisition, creditors, minority shareholders, workers, economic development.

ВОВЕДНИ НАПОМЕНИ:

Спојувањето на трговските друштва е исклучително комплексна проблематика.¹ Својата економска база и оправданост, концептот на „*спојување на трговските друштва*“ ги базира на основна цел и тоа: *спојување во насока на создавање конкуретни трговски друштва по светски стандарди на работа, со зголемен профит, во интерес на задоволување на потребите на бизнис секторот, потрошувачкиот сектор, вработените, доверителите, малцинските акционери и останатите стејхолдери.*² Сепак, практиката ги надминува овие теоретски поставени цели и мотиви за спојување или присоединување на едно кон друго трговско друштво. Имено, практиката познава бројни други причини поради кои реално трговските друштва се одлучуваат кон спојување или присоединување на едно кон друго трговско друштво. Ова посебно се однесува на земјите во развој, каде честопати се злоупотребуваат постапките на статусни промени.³ Оттука и бројните законски процедури и контроли во поглед на законитоста на постапката за спроведувањето на спојувањето или присоединувањето (судска, административна постапка, контрола од страна на нотар или друг овластен јавен орган (*зависно од*

¹ Иако во Закон за трговските друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/2004; 84/2005; 25/2007; 87/2008; 42/2010; 48/2010; 24/2011; 166/2012; 70/2013; 119/2013; 120/2013; 187/2013; 38/2014; 41/2014; 138/2014 и 88/2015, во понатамошниот текст *ЗТД*), присоединувањето се издвојува како посебна статусна промена, во основа припојувањето е спојување на едно кон друго трговски друштва по пат на универзална сукцесија и без постапка за ликвидација. Во контекст на трудот, присоединувањето ќе биде проучувано како еден вид на спојување.

² Основањето или создавањето (*по пат на која било статусна промена*) на конкуретни трговски друштва на заедничкиот Европски пазар, по светски стандарди на деловно работење, позитивно се одразува на повеќе сфери во општеството. Не само поради актуелноста на прашањето за заштита животната средина, туку пред се поради реалните потреби на човештвото, здравите и конкуретни трговски друштва претставуваат пред се услов за здрава животната средина, раст и развој на бруто домашниот производ, намалување на бројот на невработени, и конечно, зголемување на профит на друштвата. Во основа ова претставува една од фундаменталните цели на концептот на спојувањето, вклучувајќи го и остварувањето на правото на примарно или секундарно основање во рамките на заедничкиот Европски пазар, согласно Европското законодавство.

³ Ваквата констатација ја базираме на консултирна литература (Види повеќе: Botta M., *Merger Control Regimes in Emerging Economies: A Case study in Brazil and Argentina*, Alphen aan den Rijn, Netherland : Kluwer Law International ; Frederick, MD : Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers, Inc., 2011. Апликативно истражување во конкретна земја не сме реализирале. *In concreto*, и во рамки на овој труд се задржуваме на предностите и слабостите, опасностите од загрозувањето на статусот на одредени категории субјекти, низ призмата на Европската регулатива, Европскиот Суд на правда и теоретските законитости.

државата за која станува збор)).⁴

Компаративно-правно, спојувањето на трговските друштва во националните правни системи е проблематика регулирана во делот на статусните промени на трговските друштва, вклучување ги: *присоединување, спојување и поделба на друштвата*.⁵ Присоединувањето што во компаративната литература се среќава како припојување, во основа претставува спојување преку присоединување на едно кон друго трговско друштво. Во контекст на ова, едно или повеќе друштва може да се присоединат (*друштво што се присоединува*) кон друго друштво (*друштво што презема*), со пренос на целокупниот имот и на обврските на друштвото коешто се присоединува без да се спроведе негова ликвидација, во замена за удели, односно за акции од друштво што презема (ЗТД, чл. 517/1). Согласно ЗТД, спојувањето пак претставува случај кога две или повеќе друштва можат да се спојат, без да се спроведе ликвидација, *со основање на едно ново друштво* - корисник на коешто преминува целокупниот имот и обврските на друштвата што се спојуваат, во замена на уделите, односно на акциите од новото друштво – корисник (517/2). Од самите дефиниции на овие два одделни концепти на статусни промени (според ЗТД) произлегува дека во првиот случај спојувањето настанува со присоединување на едно кон друго постоечко друштво, а во вториот случај преку создавање на новоосновано друштво, без ликвидација на двете споени друштва, а во замена за

⁴ Законитоста на постапката за спојување или припојување во различни правни системи е обезбедена преку различни механизми од различни карактери. Имено, во некои од земјите членки предидена е административна контрола, во друга судска, во трета контролата на законитоста се обезбедува преку заверка на одлуката, спогодбата, извештајот за проценка на уделите од страна на нотар итн. Во контекст на ова, Франција предвидува превентивна судска контрола за законитоста на спојувањето или присоединувањето. Контролата во спојувањето на трговските друштва во Франција била воспоставена во 1977 година. Од 2 Март 2009, *Autorité de la concurrence* станува одговорен орган за законитоста на постапките. Види повеќе: *Autorité de la concurrence, Republique Francaise, Merger Control guidelines*, 2014. Судска контрола над законитоста над спојувањето била имплементирана и во Германија и Италија. Види повеќе за ова: *Gotts, I.K., The Merger Control, Law Business Research*, 2013. *Merger control : New rules in Germany and Italy starting 2013*.

⁵ Согласно ЗТД, статусните промени во национални рамки се уредени во посебна (*десетта*) глава (член 517-537). Како дел од статусните промени уредено е и прашањето за спојувањето на трговските друштва. Сепак, во ова глава се регулирани посебните правила кои што се однесуваат на: содржината на спогодбата за спојување, одлуката за спојување, преносот на имотот или дел од него, ревизијата на спогодбата, извештај итн. Општите правила во поглед на потребните документи, изјави, кворум за одлуки итн., се регулирани со општите правила кои се однесуваат на секоја од статусните промени регулирана во глава десет од ЗТД.

акции и удели од новооснованото друштво.⁶ Ваквиот концепт на спојување е присутен и во Третата директива за национално спојување донесена во 1978 година - *Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies*.⁷ Историјата на донесување на *Directive 78/855/EEC*, е доказ за комплексноста и значењето на ова проблематика, посебно во делот на прекуграничното спојување на трговските друштва. Основаната идеја од 1978 година, преку *Directive 78/855/EEC*, била да се заштитат акционерите и да се воведат спојувањето како статусна промена во секоја земја членка.⁸ Отежнителна околност во процесот на унифицирање на правилата за спојување било и релативно доцното прифаќање на директивата од страна на повеќе земјите членки.⁹ Во основа, спојувањето на трговските друштва не може да се унифицира во сите аспекти на статусните промени. И самата директива во голем број случаи упатува на националните права на земјите членки, или упатува на колезиионите норми кои треба да упатат на меродавното право *in concreto*. Постигнувањето на еднаков правен режим во постапките на спојување или присоединување е во функција на олеснувањето на постапката на прекугранично спојување што е во основа најсуштественото прашање во проблематика на статусните промени. Имено, најголемите зделки во делот на корпоративното право се на полето на прекуграничното спојување. И самата *Directive 78/855/EEC* е донесена во интерес на уредувањето на прашањето за *прекуграничното спојување*.¹⁰ Фокусот на големите трговските друштва е токму ширњето на својот деловен потфат надвор од границите на својата земја. Прекуграничното спојување е

⁶ Види повеќе за ова: Siegel D., *International Merger and acquisition law, A Country-by-Country Look at M&A Regulations and Best Practices in Major Markets around the Globe*, 2005.

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31978L0855>, [пристапено на 18.08.2015].

⁸ Во тој периодот Холандското законодавство не го предвидувало спојувањето како статусна промена. Види повеќе: Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP., *Implementation of the Cross-Border Merger Directive in The Netherlands*, 2008.

⁹ *Directive 78/855/EEC* е имплементирана во Данска и Германија во 1983 година. Во Холандија три години подоцна, односно 1986. Во Португалија 1978, Франција и Велика Британија во 1989, Шпанија и Италија 1991, во Белгија дури во 1992 година. Доцното имплементирање на *Directive 78/855/EEC* во најголемите Европски сили јасно ги одразува компликациите во процесот на создавање униформирана рамка барем за клучните прашања: *ништовноста, правното дејство на одлуката, проценката на акции и удели* итн. Податоците се преземени од: Василев М., Рафовић В., Петровић Јевремовић Т., *Компанијско право Европске Уније*, Београд, 2012, стр. 287.

¹⁰ Види повеќе за постапката на усвојување на *Directive 78/855/EEC*: Campbell D., *Mergers and Acquisitions in Europe: selected issues and jurisdiction* 2011.

еден од моделите на ширењето на бизнисот, концентрацијата на капиталот и понуда на „fill package services or procurement of goods,“ како најактуелен модел на освојување на светскиот пазар.¹¹

Во низата економски предности за трговските друштва, спојувањето како концепт отвори бројни други прашања кои се наметнаа со посебен предизвик за истражување. Во насока на ова, и посебно за земјите во развој се поставува прашањето: *колку од споените трговски друштва (новооснованите или преку присоединување на едно кон друго постоечко, го зголемиле својот профит после направената статусна промена? Дали како резултат на направеното спојување е зголемен или намален бројот на вработените? Кои се правните последици од спојувањето врз вработените? Каков е нивниот статус после направената статусна промена (спојување или присоединување)? Дали и колку се подобрени условите за работа во новооснованото трговско друштво? Како е статусот на малцинските акционери/содружници после спроведеното спојување? Кои се правните последици врз доверителите од спроведеното спојување, итн?*

Сите овие и уште многу други (фискални прашања на пример) прашања нужно се наметнуваат пред или после спроведувањето на спојувањето. Економската логика е јасна, меѓутоа прашање е кои и какви се правните импликации од спојувањето? Попрецизно, кој има придобивки, а кој е оштетен од спојувањето? Сите овие прашања во основа го добиваат своето знаење кај прекуграничното спојување, што многу често ја наметнува потребата од признавање и извршување на странски судски одлуки, промена на местото на живеење на вработените (во случај кога друштвото што се присоединило или се споило во новоосновано ги затвора сите претставништва во земјата во која претходно било седиштето или претставништво, загрозување на позицијата на малцинските акционери итн. Замислата да се функционира како еден заеднички пазар, со највисоко почитување на правото на слободно движење на стоки, услуги и капитал, се уште генерира практични проблеми за одредена категорија на субјекти. Неспорни се напорите на

¹¹ Концентрација на капиталот во неколку светски гиганти на трговски друштва преку концептот на мајка-ќерка, основање на филијали надвор од своите седишта е светски тренд кој е во центарот на внимание на бизнис секторот. Како замена за специјализацијата, големите трговски друштва се насочени и делуваат од позиција на концентрација на услугите и палетата на стоки, со интенција да ги опфатат потребите на што е можно повеќе потрошувачи.

ЕУ во делот на создавањето на заеднички европски пазар. Во насока на ова е и член 49 (поранешен член 43 од ДЕЗ) каде изрично се забрануваат ограничувања на слободата на основање за државјани на земја-членка на територија на друга земја-членка. Таквата забрана, исто така, се однесува и на ограничувања за основање застапништва, филијали или подружници од државјани на која било земја-членка основани на територија на која било земја-членка.

Прекуграничното спојување е во тесна врска со правото на примарно или секундарно настанување загарантирано во Договорот за функционирање на ЕУ-*Treaty of the functioning of European Union, Official Journal C 326, 26/10/2012 P. 0001 – 0390*.¹² Од ова одредба изрично произлегува забраната за дискриминација во правото на настанување на трговските друштва. Во насока на ова спојувањето на трговските друштва преку присоединување или спојување во новоосновано друштво е логична последица на светските трендови. Прашање е со кои механизми да се заштитат правата на одредена категорија субјекти, чии интереси се загрозени.

1. ПРЕКУГРАНИЧНОТО СПОЈУВАЊЕТО КАКО СТАТУСНА ПРОМЕНА НА ТРГОВСКИТЕ ДРУШТВА

1.1. Поим на прекугранично спојување според македонското право и практика

„Економски гледано спојувањето (*фузијата*) претставува „правна техника со која се остварува економски процес на концентрација на капитал.“¹³ Како што спомнавме потребата да се унифицира постапката за прекуграничното спојување постои уште при донесувањето на третата директива за национално спојување на трговски друштва *Directive 78/855/EEC*. Бројни се пречките кои постоеле во текот на сите фази од создавањето на предлог Десетта Директива за прекугранично спојување.¹⁴ Директивата за прекугранично спојување - *Directive 2005/56/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on cross-border mergers of*

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>, [пристапено на 22.08.2015].

¹³ Граић-Степановић С., „Хармонизација фузија предузећа у Савезној Републици Југославије и Европске Уније“, Право и природа, бр. 5-8, Београд, 1996, стр. 424.

¹⁴ Bech – Bruun, Study on the application of Cross – border mergers Directive, 2013.

limited liability companies, е усвоена во 2005 година после бројни обиди почнувајќи од Нацрт Конвенцијата за прекугранично спојување од 1965 година – *Draft Convention on the International merger of sociétés anonymes*.¹⁵

Во Република Македонија, преку ЗТД, прекуграничното спојување беше имплементирано согласно со Законот за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2010).¹⁶ Во член 537 – а изречно беше наведено дека одредбите од глава 10 ќе се применуваат кога се врши прекугранично спојување на акционерски друштва или на друштва со ограничена одговорност основани во согласност со одредбите ЗТД и запишани во трговскиот регистар (*македонски друштва*) со друштва во кои одговорноста на содружниците е ограничена, на кои се применува право на друга држава членка на Европската унија и имаат регистрирано седиште, централна управа или главно место на вршење на нивната дејност во држава членка на Европската унија (*друштва од Европската унија*). Ова одредба ги опфаќа сите форми на деловни потфати на друштвата во ЕУ. Имено, земајќи ги предвид седиштето, централната управа или местото каде што трговското друштво ја врши претежната дејност, законодавецот избегнал спорни ситуации во кои како отворено може да се постави прашањето што претставува седиште по секое од меродавните права кои се применливи на корпоративната трансакција.

Законодавецот во десетта глава ја дефинира постапката за прекугранично спојување истакнувајќи дека освен кога со ЗТД поинаку не е определено, прекуграничното спојување е постапка во која: едно или повеќе друштва се присоединува (друштво/а што се присоединува/ат) кон друго друштво (друштво што презема) со пренос на целокупниот имот и на обврските на друштвото кое се присоединува без да се спроведе негова ликвидација во замена за издавање на удели, акции и други хартии од вредност од основната главнина, на друштвото што презема на содружниците на друштвото што се присоединува и ако е можно

¹⁵ Bulletin of the European Communities, Supplement 13/73., Submitted to the Council of the Commission on 29 June 1973.

¹⁶ членот 25 со кој се воведува новата глава Десетта заедно со членовите 537-а, 537-б, 537-в, 537-г, 537-д, 537-ѓ, 537-е, 537-ж, 537-з, 537-с, 537-и, 537-ј, 537-к и 537-л, ќе започне да се применува со денот на пристапување на Република Македонија во Европската Унија.

разлика во пари што не надминува 10% од номиналната вредност, или во недостаток на номинална вредност, 10% од сметководствената вредност на примените удели, акции или други хартии од вредност (ЗТД, член 537-б/1). Прекуграничното спојување според став 2 од ЗТД постои во случај кога две или повеќе друштва се спојуваат без да се спроведе ликвидација, со основање на едно ново друштво - корисник на кое преминува целокупниот имот и обврските на друштвата што се спојуваат, во замена за уделите, акциите, односно други хартии од вредност во основната главнина на новото друштво - корисник и ако е можно разлика во пари којашто не надминува 10% од номиналната вредност, или во недостаток на номинална вредност, 10% од сметководствената вредност на примените удели, акции или други хартии од вредност или се врши универзален пренос на имотот и на обврските на едно друштво без да се спроведе негова ликвидација, на друштво коешто ги има сите или најмалку 90% од сите негови удели, акции, односно хартии од вредност.¹⁷ Согласно ЗТД, во постапката на прекуграничното спојување мора да учествуваат најмалку едно македонско друштво и едно друштво од Европската Унија.¹⁸

Според ЗТД прекугранично спојување со друштво кое припаѓа на држава која е членка на Европската унија *е можно* само ако со законот на државата членка на Европската унија кој важи за тоа друштво се дозволува прекугранично спојување спрема формата на друштвата кои се спојуваат. Во поглед на формата на друштвата кои може прекугранично да се спојат, во правната литература подолго се дискутирално околу прашањето дали друштвата со ограничена одговорност може да бидат предмет на прекугранично спојување и дали различни форми на трговски друштва може да се спојат. Овие дилеми генерирале од фактот што поднесената Нацрт конвенција од 1973 година била насловена како Нацрт Конвенција за

¹⁷ Концептот на „универзална сукцесија“ има суштествено значење во постапката на спојување на трговските друштва во новосоздадено друштво и спојување со присоединување на едно кон друго друштво. Ова од причина што универзалната сукцесија е единствениот основ за заштита на правата на доверителите во однос на друштвата што се споиле. Друго е прашањето за нивното остварување, меѓутоа концептски и теоретски оправданоста е во универзалната сукцесија. Токму поради непознавањето на концептот на „универзална сукцесија“ во Велика Британија, подолго време се одложувало имплементирањето на Директивата за прекугранично спојување. Консултирај повеќе за ова: Survey on the Societas Europaea September, *Internatinal Bureau of Fiscal Documentation, Annex 15, United Kingdom*, 2003.

¹⁸ Идентично е решението на Директивата, содржано во член 2 став 2 и член 3.

меѓународно спојување на акционерски друштва.

Во глава десет помеѓу другите услови за законито спроведување на спојувањето, ЗТД предвидува и механизми за заштита на најзагрозената категорија на субјекти и тоа: *вработените, доверителите, малцинските акционери*. Имено, водејќи се од насоките во Directive 2005/56/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on cross-border mergers of limited liability companies [Official Journal L 310 of 25.11.2005],¹⁹ законодавецот предвидел дека органот на управување на македонското друштво кое прекугранично се спојува, има обврска до содружниците, доверителите и вработените да ги достави условите на спојувањето и извештај за прекугранично спојување во кој се образложуваат и оправдуваат правните и економските аспекти на прекуграничното спојување, истовремено се објаснуваат и последиците и влијанието на тоа спојување врз содружниците, доверителите и вработените.

Извештајот за прекуграничното спојување се става на увид на содружниците и на вработените лично или на нивните претставници ако ги има и се објавува на интернет страницата на друштвото ако има таква, во рок кој не може да биде пократок од еден месец пред датумот на одржување на состанок на собирот на содружниците, односно одржување на седница на собранието на друштвото на која ќе се одлучува за прифаќање или отфрлање на предлогот со условите.²⁰ Предвидените решенија се во интерес на заштита на правата на акционерите, особено малцинските акционери кои наспроти нивната волја стануваат акционери на ново акционерско друштво, односно стануваат акционери под режим на новооснованото друштво, или друштвото стекнувач на капитал во друга држава.

Во основа решенијата од десетта глава, во целост кореспондираат со Directive/2005/56/EC. Сепак, нужно е да се земе предвид дека станува збор за усогласеност со концепти. Директивата и целокупното коминитарно право во голем дел оставаат отворени прашања кои се предмет на уредување на националните законодавства. Оттука, во голем дел законодавецот е тој кој што е во позиција да ја заштити ова категорија на субјекти. *In concreto*, Директивата обврзува на обезбедување соодветна заштита на доверителите, меѓутоа начинот на кој што тоа

¹⁹ Директивата од 2005 прв пат е менувана во 2009 и 2012 година: OJ L 259 of 2.10.2009 и OJ L 156 of 16.6.2012.

²⁰ ЗТД, член 537-е/2.

ќе го направат во националните законодавства, останува во рацете на секоја земја поединечно. Конечно, Директивата дава насоки, внатрешната политика преку законодавството одлучува за степенот и карактерот на заштита на правата на секој од овие стејкхолдери. Анализирајќи ја позицијата на македонското законодавство, ја апострофираме усогласеноста со Директивата. Со оглед на фактот што овие одредби ќе се применуваат после влезот на РМ во Европа, останува да се видат практичните импликации за вредноста и оправданоста на законските решенија.

2. ПРЕКУГРАНИЧНО СПОЈУВАЊЕ НА ЕДИНСТВЕНИОТ ЕВРОПСКИ ПАЗАР

2.1. Заштита на акционерите, доверителите и вработените според Европското законодавство во постапката на спојување на трговски друштва

Корените на правната рамка на прекуграничното спојување на трговските друштва во рамките на Заедничкиот европски пазар датираат уште од 1965 година. На ова поле направени се неколку измените и дополнувања во насока на заштитување на акционерите, доверителите и вработените, со интенција да се зачуваат економските интереси на друштвото и останатите стејкхолдери. Секоја од овие категории е под посебен правен режим на заштита. И покрај ова, во практиката се јавуваат повеќе спорни ситуации кои потенцијално значат повреда на правата на овие субјекти. Во ова насока ќе бидат предмет на анализа и елаборација: *заштитата на правата на вработените, акционерите и доверителите.*

2.1.1. Заштита на правата на работниците

Спојувањето како статусна промена не повлекува престанок на работниот однос на вработените во друштвото кое се присоединува кон постоечко друштво односно, друштвото кое се спојува со во новоосновано друштво. Во овој сегмент работените се заштитени во рамки на националните законодавства и директивата исто така. Сепак, на терен на практиката како спорни се појавуваат прашањата *подведувањето на договорот за вработување под нов режим на право,*

преместување на работното место на работникот во случај кога во претходната држава не постои ниту филијала, ниту подружница на новооснованото друштво, различни услови за работа во поглед на претходно договорените, стекнување на работодавец со различна актива и пасива во однос на претходниот итн. Иако навидум станува збор за окрупнување на капиталот, и зголемувањето на активата во однос на пасивата, практиката може да создаде дијаметрално спротивни ситуации. Сепак ова не претставува толку голем проблем како што тоа би се однесувало на доверителите кои по сила на закон добиваат нови должници.

Кај договорите за вработување, проблематично е прашањето кога друштвото што се спојува или присоединува кон новосоздаденото друштво, под концептот на „*економско-технички и организациони промени*“ се обидува да им го прекине работниот однос на вработените во матичната компанија и тоа по основа на: *затворање на некоја од филијалите, подружниците, претставништвата итн.* Оттука, работодавецот е во позиција да ја злоупотреби ова ситуација и повикувајќи се на потребата од реализирање на одредени економско-технички и организациони промени, да им го прекине работниот однос на работниците.

2.1.2. Заштита на правата на акционерите

На ниво на ЕУ и во внатрешните законодавства на земјите членки, најголем дел од прописите за прекугранично спојување се однесуваат на заштита на правата на акционерите. Со оглед на фактот што одлуката за спојување е во нивни раце, остварувањето на ова нивно право зависи од овозможувањето на пристап кон документите и соодветната информираност за постапката. Овие права ги гарантира и Директивата и тоа преку правото на увид во договор за спојување.²¹ Акционерите имаат и право на увид во извештај на органот на управување на друштвото и ревизорот (електронски или бесплатна копија од извештајот на ревизорот или органот на управување).

Преку овие инструменти на контрола им даваат право на акционерите да ја спречат намерата на органите на управата да го присоединат друштвото, односно да

²¹ Директива 2005/56/ЕС, член 2 и 4.

го спојат со друго и да создадат ново.

Одобрување на нацрт одлуката за спојување или присоединување од страна на генералното собрание или собирот на содружници е условено од претходно остварување на:

Право на информирање и увид во документите кои се однесуваат на постапката на спојување,

Право на глас на генерално собрание за донесување на одлука за спојување или присоединување кон веќе постоечко друштво

Право на контрола преку судско, административно утврдување на законитоста на прекуграничното спојување.

Право на нотарска заверка на документите за спојување или присоединување на едно кон веќе постоечко друштво.

И покрај различните решенија во различните национални закондовства, едно од прашањето за кои сите законодавства се на исто становиште е дека повредата на некои од овие права не им дава право на поништување на постапката, туку на надомест на штета. Како посебна категорија на акционери во поинаков статус се малцинските акционери. Тоа се категорија на акционери кои не се согласуваат со спојувањето односно присоединувањето кон друго друштво. Директивата и националните законодавства на ова категорија акционери помеѓу другото им гарантира право на: *Судска проверка на постапката за спојување, Право на надомест во парична вредност, Право на откуп на акциите, односно право на истапување од друштвото.*²²

2.1.3. Заштита на правата на доверителите

Спојувањето или припојувањето директно се одразува и на интресите на доверителите. Ова не секогаш значи дека тие се оштетени, меѓутоа значи дека тие

²² Василевић М., Радовић В., Јевремовић Петровић Т., Компанијско право Европске уније, Београд, 2012, стр. 321.

се во неизвесност со оглед на фактот што за должник *ipso facto* добиваат субјект дотогаш непознат за нив. Во основа главниот проблем произлегува од несигурноста во наплатата на своите недоспеани побарувања во момент на спојувањето.

Компаративно, правните системи предвидуваат различни механизми на заштита, вклучувајќи го и правото на гаранција за исполнувањето на обврската. На становиште сме дека станува збор за *ipso facto* отстапување на договор со оглед на фактот што доверителот кој што има побарување спрема друштвото што се споило односно присоединило кон друго друштво, во истовремено може да биде должник спрема друштвото што се присоединило односно споило. Оттука, тргнувајќи од правната природа на новосозданиот однос, станува збор за „законско отстапување на договор“ од страна на друштвото што се присоединило на новооснованото друштво, односно друштвото што настанало со спојување и доверителот.²³ Имено, точно е дека доверителите не ја знаат солидноста на новиот доверител, меѓутоа истото важи и *vice versa* во ситуација кога доверителот истовремено по методот на координација е и должник спрема новооснованото друштво.

Заштитата на овие права неспорно треба да имаат приоритет, меѓутоа не по цена на отежнување на целиот процес на спојување. За заштита на овие права од суштествено значење е протекционизмот кој што треба да се обезбеди во системот на призовање и извршување на странки судски одлуки. Последново исто така е во интерес на ЗЕП (*заеднички европски пазар*) на полето на процесното право. Конечно, водејќи се основната тенденција за хармонизирање на законските прописи, последната констатација е во насока на прифаќање на странското право, како заедничко европско, во духот на ЗЕП.

ЗАВРШНИ СОГЛЕДУВАЊА:

Анализата на прашањето за предностите *vis a vis* слабостите на прекуграничното спојување на наведе на констатацијата дека правниот режим на

²³ Во поглед на ова прашање нема да навлегува во детермирањето на правната природа на новонастанатата правна врска помеѓу доверителите и новосозданото друштво, односно новиот должник. Фокусот на нашето внимание во овој труд е на економските предности наспроти интересите на акционерите и доверителите во постапката на спојување.

ниво на ЕУ во голема мерка остава простор за уредување на клучни прашања преку националните законодавства на земјите членки. Слободата во уредувањето на некои од овие прашања создава дијаметрално спротивни третмани на категоријата вработени, акционери и доверители во различни земји членки. Ваквата практика се уште влијае на отежнувањето на спојувањето, односно присоединувањето во рамки на Заедничкиот Европски пазар. Неспорно е дека создавањето на едно трговско друштво на пазар на ЕУ, придонесува кон раст и развој на економијата. Меѓутоа истовремено е јасно дека овие постапки суштествено може негативно да се одразат врз постоечките договорните односи и статуси на секоја од овие категории.

Без разлика на прашањата што ги проблематизираме погоре во текстот, а се однесуваат на правата на загрозувањето на правата на вработените, доверителите и акционерите, остануваме на констатацијата дека во духот на заедничкиот Европски пазар е правото на слободно движење, спојување и присоединување на трговските друштва во ЕУ. Ова право е во тесна врска со начелото на забрана од дискриминација во примарното и секундарно основање на трговски друштва во рамки на ЕУ. Оттука, јасна е потребата од повисок степен на унифицираност на правниот режим, меѓутоа не по цена на загрозувањето на овие основни начела на ЕУ.

Република Македонија ќе се соочи со овие прашања со пристапувањето во ЕУ. Скромната практика на ова поле нужно ја наметнува потребата од апликативно истражување на целите, причините и интересите на трговските друштва за спојување или присоединување кон друго веќе постоечко друштво во ЕУ. Во земјите во развој, исклучително е битно да се анализираат вистинските мотиви за спојувањето или припјување на едно кон друго, или основање на ново трговско друштво. Да се согледа реалната ситуација потекно е да се направи истражување на бројот на намирени доверители, статусот на работниците, профитот на компанијата итн. На овој начин теоретските концепти и законитости ќе се доведат во врска со практиката, согласно што би се добило целосна слика за состојбата на ова поле.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Botta M., Merger Control Regimes in Emerging Economies: A Case study in Brazil and Argentina, Alphen aan den Rijn, Netherland : Kluwer Law International ; Frederick, MD : Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers, Inc., 2011;
- Gotts, I.K., The Merger Control, Law Business Research, 2013. Merger control : New rules in Germany and Italy starting 2013;
- Siegel D., International Merger and acquisition law, A Country-by-Country Look at M&A Regulations and Best Practices in Major Markets around the Globe, 2005;
- Василевћ М., Рафовић В., Петровић Јевремовић Т., Компанијско право Европске Уније, Београд, 2012,
- Граић-Степановић С., „Хармонизација фузија предузећа у Савезној Републици Југославије и Европске Уније“, Право и приреда, бр. 5-8, Београд, 1996;
- Geert T.M.J. Raaijmakers & Thijs.P.H. Olthoff, Creditor protection in cross-border mergers; unfinished business, Utrecht Law Review, 2008,
- Vainola K., Protection of Creditors under the 10th Company Law Directive on Cross-Border Mergers – an Impediment to the Freedom of Establishment? 2015,
- Gant J., Obstacles to Cross-Border Insolvency and Employment Protection Coordination in the European Union: Examples from the UK and France, 2003,
- Marieke Wyckaert & Koen Geens, Cross-border mergers and minority protection, An open-ended harmonization, Utrecht Law Review, *Volume 4, Issue 1*, 2008